

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 8899/13

לפני: כבוד הנשיאה מ' נאור
כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט נ' סולברג

העותרים: 1. פלונית
2. פלונית
3. פלונית
4. הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל

נגד

המשיבים: 1. היועץ המשפטי לממשלה
2. הממונה על המבת"ן במשרד המשפטים
3. חוקרי העותרות בשירות הביטחון הכללי

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה: ז' בתשרי התשע"ו (20.09.2015)

בשם העותרים: עו"ד מאיסא אבו סאלח-אבו עכר; עו"ד אפרת
ברגמן-ספיר

בשם המשיבים: עו"ד מיטל בוכמן-שינדל

פסק-דין

השופט נ' הנדל:

1. העתירה שלפנינו מעלה סוגיות שונות – עקרוניות ופרטניות – הקשורות באופן חקירתן של נשים פלסטיניות בידי חוקרי שירות הביטחון הכללי. לטענת העותרים, נשים שונות חשו כי מגדרן נוצל לרעה, וכי נעשה נגדן שימוש באמצעי חקירה הפוגעים בכבודן. העותרים סבורים כי מדובר באפליה של נשים לרעה, תוך ניצול פגיעותן והמחסומים התרבותיים והדתיים המונעים מהן להתלונן. לפיכך, התבקשנו להורות

למשיב 1 לגבש נוהל שימנע התנהלות דומה, "לרבות איסור על כל קירבה פיזית בין חוקר שב"כ לנחקרת". אלמנט נוסף שהתבקש הוא עיגון חובת נוכחות של אישה דוברת ערבית בחקירות – זאת, בטענה כי לעיתים הפגיעה בנשים נעשית באמצעים מילוליים. יצוין, כי בדיון שהתקיים בפנינו ביקשו העותרים כי מעבר לעיגון סוגיות אלה בנוהל, יינתן להן ביטוי גם בדף הזכויות הסטנדרטי המוצג לנחקרים במתקני השב"כ.

ענף נוסף של העתירה מתמקד בצורת הטיפול בתלונות המוגשות על ידי נשים בגין הטרדות שחוו בחקירתן. עותרות 1-3 (ושלוש עותרות נוספות, שנחקרו בינתיים מן העתירה מטעמים שונים) קובלות על התמשכות הבדיקה המקדמית של תלונותיהן בידי משיבה 2 (להלן: המבת"ן), סבורות כי מדובר בהפרה של חובת הרשות לפעול במהירות הראויה, ומבקשות כי נורה למבת"ן לסיים את הטיפול בעניינן. העותרים ביקשו אף סעד עקרוני, בדמות הוראה למשיב 1 לגבש נוהל מחייב לבחינת תלונות כלפי התנהלות חוקרי השב"כ, תוך קביעת סד זמנים סביר ומתן עדיפות לבירור תלונות נשים. לדידן, עיכוב הטיפול מרפה את ידיהן של רבות מהמתלוננות ואף פוגע ביכולת לערוך בדיקה יעילה וממצה של התלונות.

בתגובותיהם, הבהירו משיבים 1-2 (להלן: המדינה) כי לנוכח השינויים שחלו באופן פעולת המבת"ן, עם העברתה משירות הביטחון הכללי לאחריות משרד המשפטים, אין עוד בסיס לטענות בדבר עיכוב בלתי סביר בבדיקת תלונות, ואין עילה לכבילת המבת"ן לסד זמנים קשיח. מכל מקום, עתירה דומה מטעם עותר 4 תלויה ועומדת בפני בית משפט זה (בג"ץ 2268/13), כך שאין טעם להידרש לדברים גם בהליך הנוכחי. המדינה הוסיפה כי ראשה השני של העתירה – מתן סעד קונקרטי בעניינן של עותרות 1-3 – להידחות אף הוא. זאת, הן בשל הפגם שבצירוף מספר עותרות לאותה עתירה, הגם שנסיבותיהן הפרטניות שונות, והן בשל התקדמות הטיפול בתלונותיהן. יצוין, כי בעוד העתירה הנוכחית תלויה ועומדת סיימה המבת"ן את הטיפול בתלונות אלה, ותיקי הבדיקה בעניינן נסגרו.

אשר לראש הראשון של העתירה, חל שינוי מסוים בעמדת המדינה. תחילה נאמר, במסגרת תגובתה המקדמית, כי חקירת נשים בשב"כ אינה מעוגנת בנוהל ייעודי, אך מתבצעת "בשינויים המחויבים, על פי דין ובשים לב למאפייניה הקונקרטיים של הנחקרת, וככל שהתנאים מאפשרים, בנוכחות אישה נוספת". ברם, לאחר בירורים נוספים שנדרשה לערוך נמסר בהודעת עדכון מטעמה כי חקירות נשים מתקיימות "בהתאם להנחיות ולכללים כתובים וקונקרטיים לעניין זה" – הגם שלא ניתן לפרסמם

בפומבי, לאור סעיף 19(א)(1) לחוק שירות הביטחון הכללי, התשס"ב-2002. בהתייחסה לסוגיית נוכחותה של אישה נוספת בחקירה, הבהירה המדינה כי מדובר במחויבות שהשב"כ נטל על עצמו אף שאינו נדרש לעשות זאת על פי דין. לפיכך, ובהתחשב בהיקף התייעוד של חקירות השב"כ וקיום גופי ביקורת שאליהם ניתן לפנות במקרה הצורך, סבורה המדינה שאין מקום להחמיר ולהורות לשירות להציב בכל חקירה אישה דוברת ערבית דווקא – מה גם שמדובר בנטל שאין אפשרות לעמוד בו.

הכרעה

2. כאמור, בעוד העתירה תלויה ועומדת סיימה המכת"ן את הטיפול בעניינן של עותרות 1-3. משכך, ראשה השני של העתירה אינו רלוונטי עוד ודינו להידחות. לא מצאנו להידרש גם לראשה השלישי – במסגרתו התבקשנו להורות למשיב 1 לגבש נוהל סדור לטיפול בתלונות נחקרי השב"כ. סוגיה זו מתבררת בעתירה מקבילה שהעותר 4 הוא אחד מן העותרים בה (בג"ץ 2268/13), ומובן כי אין להידרש לטענות באשר לתכניו המדויקים של הנוהל העתידי – דוגמת מתן קדימות לתלונות נשים – בטרם קבלת הכרעה עקרונית באשר לעצם הצורך בו.

מן החומר עולה כי חקירות נשים בשב"כ מתבצעות בהתאם לנוהל סדור, המספק הגנה הולמת על הנחקרות ומונע ניצול לרעה של זהותן המגדרית. כך, די בעצם נוכחותה של אישה במהלך החקירה כדי להפחית בצורה ניכרת את החשש מפני הטרדה – גם אם אינה דוברת ערבית, ואינה יכולה לעקוב באופן מלא אחר תוכנה המדויק של החקירה. מסיבה זו, ולאור הטעמים החסויים שהוצגו באשר למשמעות הדרישה לנוכחות אישה דוברת ערבית, איננו מוצאים מקום להתערבות בנוהל הקיים. לפיכך, ניתן להסתפק בנוכחות אישה נוספת בחדר, דוברת ערבית רק במידת האפשר, והכל כפי שיקול דעת השב"כ.

עם זאת, מצאנו כי מן הראוי לעדכן את דף הזכויות המחולק לנחקרים, באופן שישקף את הזכויות הקונקרטיות המוקנות לנשים. דף זכויות מהווה כלי ליידוע הנחקרים – שאינם מתייצבים תמיד למפגש עם חוקריהם מעמדת כוח – אודות זכויותיהם, מצד אחד, ומעניק ביטוי לעקרון השקיפות, בעל החשיבות המערכתית, מצד אחר. בדף יובהר, אפוא, כי בהעדר מניעה לכך, הנחקרת רשאית לדרוש כי אישה נוספת תשהה בחדר במהלך החקירה. בהמלצתנו, חזרו בהם העותרים מן הבקשה להתייחס בדף הזכויות לאלמנטים נוספים הקשורים באופן החקירה, ואילו המדינה הודיעה כי אינה מתנגדת להוספת הנוסח האמור בדף הזכויות.

3. סוף דבר, תוך ציון הסכמת הצדדים באשר לדף הזכויות, העתירה נדחית. אין צו להוצאות.

ש ו פ ט

הנשיאה מ' נאור:

אני מסכימה.

נ ש י א ה

השופט נ' סולברג:

אני מסכים.

ש ו פ ט

אשר על כן, הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' הנדל.

ניתן היום, י"ד בשבט התשע"ו (24.1.2016).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

נ ש י א ה